

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ถั่วลิสงจัดเป็นพืชน้ำมันที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง ซึ่งมีปริมาณการผลิตทั้งหมด ประมาณปีละ 22 ล้านตัน หรือเท่ากับ ร้อยละ 10 ของปริมาณการผลิตพืชน้ำมันของโลก ในกลุ่มพืชน้ำมัน ถั่วลิสงมีปริมาณการผลิตมากเป็นอันดับที่ 5 ของโลก รองจาก ถั่วเหลือง ฝ้าย Rape seed และทานตะวัน ผลผลิตส่วนใหญ่ใช้บริโภคภายในประเทศ ในบางช่วงผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการ ภายในประเทศ จึงทำให้เกิดการลักลอบนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งมีราคาต่ำกว่า (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2537)

จากสถิติการรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่าในช่วงปี 2532/33 ถึงปี 2536/37 ภาวะการผลิตถั่วลิสงลดลงโดยพื้นที่เพาะปลูก ปริมาณผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ มีอัตราเพิ่มลดลง ร้อยละ 3.26 2.66 และ 0.09 ตามลำดับ สำหรับปี 2537/38 คาดว่าจะมีพื้นที่ปลูกถั่วลิสง จำนวน 706,990 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2536/37 ร้อยละ 1.7 ผลผลิตรวม 161,900 ตัน เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 5.8 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่คาดว่าจะได้ประมาณ 229 กิโลกรัม โดยภาพรวมการผลิตถั่วลิสงในประเทศเกษตรกรผู้ผลิตได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ และคุณภาพผลผลิตอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำเนื่องจากขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดีที่จะสนับสนุน ดังนั้นเกษตรกรจึงมีความจำเป็นต้องใช้ เมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้ใช้เอง ซื้อจากเพื่อนบ้าน และหาซื้อในตลาดท้องถิ่น นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จึงทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการที่จะใช้บริโภคภายในประเทศ

สำหรับการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อสนับสนุนความต้องการของเกษตรกรในส่วนของภาครัฐบาล ดำเนินการโดยกองขยายพันธุ์พืช กรมส่งเสริมการเกษตร เริ่มผลิตเมล็ดพันธุ์มาตั้งแต่ ปี 2519 ปัจจุบันมีศูนย์ขยายพันธุ์พืชกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวม 23 แห่ง ทำหน้าที่ในการผลิตและขยายเมล็ดพันธุ์พืชเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ให้พันธุ์พืชกระจายสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึง การพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์เป็นระบบอุตสาหกรรม และเป็นศูนย์กลางเผยแพร่วิทยาการเมล็ดพันธุ์ (กองขยายพันธุ์พืช, 2534) แต่ในการดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชที่ผ่านมามีข้อจำกัดที่จะมีปัญหา เนื่องจากผลผลิตไม่ได้ตามเป้าหมาย จากสถิติการผลิตเมล็ดพันธุ์ของกรมส่งเสริมการเกษตรในรอบ 14 ปี (2521-2532) โอกาสที่จะผลิตได้ตามเป้าหมายการผลิตจะอยู่ประมาณ ร้อยละ 50 ของเป้าหมายการผลิตที่ตั้งไว้เท่านั้น (จงกล กรรณเลขา, 2533) ในขณะที่ความต้องการเมล็ดพันธุ์

ถั่วลิสง ทั่วประเทศมีสูงถึงปีละประมาณ 20,000 ตัน แต่ส่วนราชการหน่วยงานต่าง ๆ และภาคเอกชนผลิตได้ประมาณ 2,000 ตัน หรือเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น (วิสิฐ เอื้ออำพน, 2537) โดยจะเห็นได้จากสรุปผลการจัดทำแปลงขยายพันธุ์พืช ปี 2535 เป้าหมายการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงทั้งหมดจำนวน 3,011 ตัน แต่เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้ทั้งหมด จำนวน 1,796 ตัน คิดเป็นร้อยละ 58.8 ของเป้าหมายการผลิต (ไพบุลย์ พลอยล้อมแสง, 2537) ซึ่งเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้ทั้งหมดยังไม่ใกล้เคียงกับเป้าหมาย จึงทำให้เกษตรกรมีโอกาสใช้เมล็ดพันธุ์พืชค่อนข้างจำกัด เป็นผลให้เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์พืชเท่าที่หาได้ทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมืองในท้องถิ่น เก็บไว้ใช้เองบ้าง เนื่องจากไม่ได้คัดเลือกและเก็บรักษาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงเป็นสาเหตุให้ผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มต่ำลง ไม่เป็นไปตามมาตรฐานเมล็ดพันธุ์

ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เริ่มผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อสนองต่อความต้องการดังกล่าวข้างต้นเมื่อปี 2529 มีพื้นที่รับผิดชอบในการจัดทำแปลงขยายพันธุ์พืช จังหวัดกาฬสินธุ์และมหาสารคาม โดยหลักการจะคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกรที่มีศักยภาพในการผลิตค่อนข้างสูงเป็นผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์พืชเศรษฐกิจต่าง ๆ เริ่มดำเนินการเมื่อ ปี 2529 ผลิตเมล็ดพันธุ์ ถั่วลิสงไทนาน 9 เพื่อจำหน่ายให้เกษตรกรในจังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดใกล้เคียง โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการจำนวน 184 ราย พื้นที่ 621 ไร่ เป้าหมายการผลิต 175 ตัน (ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13, 2530) จนถึงปัจจุบัน จำนวนสมาชิกผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์เพิ่มขึ้นทุกปี ในปี 2538 มีเกษตรกรสมาชิกแปลงขยายพันธุ์จำนวน 1,312 ราย พื้นที่ดำเนินการ 5,015 ไร่ เป้าหมายการผลิต 850 ตัน ได้ปริมาณผลผลิตทั้งหมด 665.76 ตัน คิดเป็นร้อยละ 78.3 เทียบกับเป้าหมาย และเมื่อเปรียบเทียบการผลิตฤดูแล้งกับฤดูฝนพบว่า ฤดูแล้ง ผลิตได้ 509.8 ตัน คิดเป็นร้อยละ 91.9 ของเป้าหมายการผลิต และฤดูฝน ผลิตได้ 115.96 ตัน คิดเป็นร้อยละ 51.9 ของเป้าหมายการผลิต (ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13, 2538) ในทางการปฏิบัติศูนย์ขยายพันธุ์พืชได้ประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจจัดอบรมการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ การควบคุมคุณภาพในแปลงขยายพันธุ์ การตรวจแปลงขยายพันธุ์ตลอดจนขั้นตอนการผลิตต่าง ๆ จนเป็นที่เข้าใจ แต่การผลิตเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชยังผลิตได้ต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้มาโดยตลอด

จากสถิติข้อมูลดังกล่าวข้างต้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ควรจะพัฒนาด้านคุณภาพผลผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาด ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต ในด้านการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง กระทำโดยการจูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนการขยายผลไปสู่เกษตรกรข้างเคียง ทั้งนี้เพื่อเพิ่มจำนวนผลผลิตให้มากขึ้น (สุทธิพิศ ชนะเสนีย์ และคณะ, 2534) แนวทางการพัฒนาและการผลิตเมล็ดพันธุ์ศูนย์ขยายพันธุ์พืชได้ปรับปรุงมาโดยตลอด ทำให้ปริมาณผลผลิตได้ใกล้เคียงเป้าหมายการผลิตมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม

การผลิตเมล็ดพันธุ์ในส่วนของการเกษตรก็ยังมีปัญหาอีกมาก ซึ่งศูนย์ขยายพันธุ์พืชต่าง ๆ ก็ได้ให้ความสนใจศึกษาและหาแนวทางแก้ไขมาโดยตลอดปัญหาบางประการก็ได้รับการแก้ไข บางปัญหายังรอการแก้ไขต่อไป

จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและศึกษาว่า เกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ถั่วลิสงมีความต้องการต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์จากศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างไร ซึ่งจะเป็นแนวทางและใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวางแผนส่งเสริม และ พัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เหมาะสมและ สอดคล้องกับความต้องการต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิต ปัญหาและอุปสรรค ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์
3. เพื่อศึกษาสภาพการได้รับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์จากศูนย์ขยายพันธุ์พืชของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์
4. เพื่อศึกษาความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืช
5. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืช

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตของประชากรตัวอย่างและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1.3.1 สถานที่ กำหนดเฉพาะพื้นที่ที่ดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์

1.3.2 ประชากร ศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ถั่วลิสง ที่เป็นสมาชิกแปลงขยายพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์ และมีรายชื่อเป็นผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ถั่วลิสง ฤดูฝน ปี 2538 จำนวน 592 ราย และมีพื้นที่ในการปลูกตั้งแต่ 1 ไร่ขึ้นไป

1.3.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ศึกษาตัวแปรที่เป็นลักษณะพื้นฐานของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ และการดำเนินงานการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืช ดังนี้

(1) ลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจบางประการของเกษตรกร

1) ลักษณะพื้นฐานทางสังคมศึกษาถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพปัจจุบันของสมาชิกในกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ และแนวโน้มการผลิตเมล็ดพันธุ์

2) ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจศึกษาถึง พื้นที่ถือครองทางการเกษตร สิทธิการถือครองพื้นที่ทางการเกษตร จำนวนแรงงานเกษตร รายได้เฉลี่ยต่อปี การกู้เงิน แหล่งเงินกู้ และหนี้สินของเกษตรกร

(2) สภาพการผลิตปัญหาและอุปสรรคในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์

1) สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงของเกษตรกร ศึกษาถึง ระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ พื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ คุณภาพผลผลิต ปริมาณผลผลิตทั้งหมด ผลผลิตที่จำหน่ายได้ ราคาจำหน่ายผลผลิต รายได้จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ การฝึกอบรม จำนวนครั้งที่ฝึกอบรม แหล่งความรู้ที่ใช้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา การป้องกันกำจัดโรคแมลง การเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา และการจัดซื้อคืน

2) ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตเมล็ดพันธุ์ศึกษาถึง การเลือกพื้นที่เมล็ดพันธุ์จัดทำแปลง การเตรียมดิน การดูแลรักษา การตรวจแปลงขยายพันธุ์ การตัดพันธุ์ปน การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ปัญหาในการส่งเสริมการผลิตศึกษาถึง การประชุมเพื่อจัดทำแปลง การอบรมก่อนจัดทำแปลง การตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ก่อนการจัดซื้อ การสนับสนุนการผลิต การจัดซื้อคืน การขนส่งเมล็ดพันธุ์ และปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เงินทุน แรงงาน

(3) สภาพการได้รับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์จากศูนย์ขยายพันธุ์พืชของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์

การได้รับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ศึกษาถึง การประชุมก่อนจัดทำแปลงขยายพันธุ์ การคัดเลือกพื้นที่ การฝึกอบรมก่อนจัดทำแปลง การตั้งกลุ่มแปลงขยายพันธุ์ การคัดเลือกผู้นำกลุ่ม การจัดส่งเมล็ดพันธุ์เพื่อจัดทำแปลง การจ่ายเงินค่าเมล็ดพันธุ์จัดทำแปลง การติดตามให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ การตรวจแปลงขยายพันธุ์ วิธีการถ่ายทอดความรู้ ลักษณะความรู้ที่ถ่ายทอด การสนับสนุนปัจจัยการผลิต การตรวจแปลงขยายพันธุ์ การเตรียมการจัดซื้อ การตรวจสอบคุณภาพก่อนจัดซื้อ การจัดซื้อคืน และการจ่ายเงินค่าเมล็ดพันธุ์ซื้อคืน

(4) ความต้องการรับการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร

1) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ ได้แก่ การคัดเลือกก่อนปลูก การเตรียมเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก การเตรียมดิน วิธีการปลูก การดูแลรักษาช่วงหลังการปลูก การดูแลรักษาช่วงก่อนการเก็บเกี่ยว การตรวจแปลงขยายพันธุ์ การใส่ปุ๋ย การป้องกันกำจัดโรคแมลง การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช การใช้สารเคมีปราบวัชพืช การเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษารอเมล็ดพันธุ์

2) วิธีการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าหน้าที่คุมแปลงขยายพันธุ์ ได้แก่ แบบเยี่ยมเป็นรายบุคคล แบบประชุมกลุ่มย่อย ผ่านผู้นำกลุ่ม การจัดฝึกอบรมกลุ่มย่อย การแจกเอกสารคำแนะนำ การจัดนิทรรศการ การจัดทำแปลงสาธิต การจัดทัศนศึกษา จัดหน่วยเผยแพร่เคลื่อนที่ รายการเผยแพร่ทางวิทยุ รายการเผยแพร่ทางโทรทัศน์ หอกระจายข่าว และจัดวันรณรงค์

3) การให้บริการและสนับสนุนการผลิต ได้แก่ สินเชื่อเพื่อการผลิต สินเชื่อค่าเมล็ดพันธุ์ สินเชื่อปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดโรคแมลง สารเคมีกำจัดวัชพืช เชื้อไรโซเบียม การจัดส่งเมล็ดพันธุ์ทำแปลง การตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ การประสานงานกับแหล่งสินเชื่อ การจัดทำแปลงสำรองพันธุ์ การจัดหาตลาดรองรับผลผลิต และเครื่องชั่งน้ำหนักผลผลิต

4) การฝึกอบรมวิทยาการผลิตพันธุ์แก่เกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ ศึกษาถึง หัวข้อการฝึกอบรมได้แก่ การทดสอบความงอกเมล็ดพันธุ์ การปฏิบัติเพื่อลดการปนพันธุ์ การลดความชื้นของเมล็ดพันธุ์ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ และการป้องกันการเสื่อมคุณภาพ ช่วงการฝึกอบรม จำนวนวัน ช่วงเวลา และสถานที่จัดฝึกอบรม

(5) การเปรียบเทียบระดับความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการผลิต ศึกษาถึง การเปรียบเทียบความต้องการของเกษตรกร ระหว่างลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกร กับเรื่องความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ วิธีการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าหน้าที่คุมแปลงขยายพันธุ์ การให้บริการและสนับสนุนการผลิต และการฝึกอบรมวิทยาการผลิตพันธุ์

1.4 สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้ เกษตรกรที่มีความแตกต่างกันในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อปี จำนวนแรงงานเกษตร พื้นที่ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ระยะเวลาเข้าร่วมการผลิตเมล็ดพันธุ์ การรับการฝึกอบรม ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ และคุณภาพของผลผลิต มีระดับความต้องการในเรื่องต่อไปนี้ ไม่แตกต่างกัน

- (1) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์
- (2) วิธีการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าหน้าที่คุมแปลงขยายพันธุ์
- (3) การให้บริการบริการและสนับสนุนการผลิต
- (4) การฝึกอบรมวิทยาการเมล็ดพันธุ์

1.5 นิยามศัพท์

เกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ หมายถึง เกษตรกรที่มีความสนใจในการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ โดยคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ เป็นผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ถั่วลิสงในฤดูกาลผลิต ฤดูฝนปี 2538 ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์

เจ้าหน้าที่คุมแปลงขยายพันธุ์ หมายถึง เจ้าหน้าที่ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้ง เป็นพนักงานตรวจแปลงขยายพันธุ์ถั่วลิสง ประจำหมู่บ้านนั้น ๆ มีหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะตัวแทนของกรมส่งเสริมการเกษตร การติดตามสถานการณ์ ให้คำแนะนำแก่เกษตรกร การจัดทำแผนการผลิต และหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายเป็นกรณีเร่งด่วน

ศูนย์ขยายพันธุ์พืช หมายถึง ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมส่งเสริมการเกษตรที่มีหน้าที่ในการผลิตและขยายเมล็ดพันธุ์ดีเพื่อกระจายเมล็ดพันธุ์ดีสู่มือพี่น้องเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

แปลงขยายพันธุ์ หมายถึง แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ขยาย จำหน่าย ถั่วลิสงของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์ และนำผลผลิตที่ได้ไปผ่านกรรมวิธีต่าง ตามกระบวนการผลิตเพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์เพาะปลูกในฤดูต่อไป

ปัญหาของเกษตรกร หมายถึง ปัญหาด้านการดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง 19 ไทนาน 9 ในฤดูฝน ของเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ถั่วลิสง ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 13 จังหวัดกาฬสินธุ์

ความต้องการของเกษตรกร หมายถึง สิ่งที่เกษตรกรมีความปรารถนาอยากจะได้รับในเรื่อง วิทยาการเมล็ดพันธุ์ วิธีการถ่ายทอดความรู้ การให้บริการและสนับสนุนการผลิตจากศูนย์ขยายพันธุ์พืช

การผลิตเมล็ดพันธุ์ หมายถึง การปลูกถั่วลิสง 19 ไทนาน 9 โดยมีการดูแลรักษาการผลิตตามหลักวิชาการ เพื่อนำเมล็ดไปขยายพันธุ์อีกในชั่วอายุต่อไป ได้แก่ ชั้นพันธุ์ขยาย และจำหน่าย

การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืช ประกอบด้วย หลักเกณฑ์ การคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกร การดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์ การฝึกอบรมเกษตรกรแปลง ขยายพันธุ์ วิธีการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร และการบริการสนับสนุนปัจจัยการผลิต

การอบรมทั่วไป หมายถึง การฝึกอบรมเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ทุกคนโดย จัดขึ้นในท้องที่ ก่อนลงมือจัดทำแปลงขยายพันธุ์ แบ่งเกษตรกรออกเป็นกลุ่มตามความ เหมาะสม ใช้เวลาในการฝึกอบรม 1-2 วัน

การอบรมเน้นหนัก หมายถึง การฝึกอบรมเกษตรกรผู้นำการจัดทำแปลงขยายพันธุ์ โดยคัดเลือกผู้แทนเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์แต่ละกลุ่มเข้ารับการอบรมที่ศูนย์ขยาย พันธุ์พืช ใช้ระยะเวลาการฝึกอบรม 3-5 วัน

คณะกรรมการจัดซื้อ หมายถึง คณะกรรมการที่ศูนย์ขยายพันธุ์พืชแต่งตั้งขึ้น ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากงานต่าง ๆ ภายในศูนย์ขยายพันธุ์พืช เพื่อทำหน้าที่ในการจัดซื้อ เมล็ดพันธุ์คืนจากเกษตรกร การสืบราคา รวบรวมหลักฐานในการเบิกจ่ายเงินค่าเมล็ดพันธุ์ ซื้อคืน

คณะกรรมการตรวจแปลงขยายพันธุ์ หมายถึง คณะกรรมการที่ศูนย์ขยายพันธุ์พืช แต่งตั้งขึ้นประกอบด้วย หัวหน้างานควบคุมคุณภาพ เป็นประธาน เพื่อตรวจตัดสินคุณภาพ แปลงขยายพันธุ์

การติดตามให้คำแนะนำ หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่คุมแปลงขยายพันธุ์ติดตาม สถานการณ์แปลงขยายพันธุ์ ซึ่งเป็นการตรวจแปลงอย่างไม่เป็นทางการ

การให้บริการ หมายถึง การสนับสนุนสารเคมีเมื่อมีโรค แมลงศัตรูเข้าทำลายแปลง ขยายพันธุ์ การตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ การขนส่งเมล็ดพันธุ์

มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ หมายถึง มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ซื้อคืน ตามระเบียบของกรม ส่งเสริมการเกษตร ว่าด้วยคุณภาพเมล็ดพันธุ์พืชไร่ พ.ศ. 2533

วิทยาการเมล็ดพันธุ์ หมายถึง ความรู้ วิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติ เพื่อเพิ่ม ผลผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง

คุณภาพเมล็ดพันธุ์ การกำหนดระดับคุณภาพโดยใช้ผลการตรวจสอบคุณภาพก่อน การจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ฝน ปี 2538 เป็นเกณฑ์ในการจัดระดับคุณภาพ และกำหนดราคาจัด ซื้อคืน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เมื่อได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ครบตามวัตถุประสงค์แล้วคาดว่าจะได้รับ สารที่เป็นประโยชน์ดังนี้

1.6.1 ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชและแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อให้ตรงกับความต้องการและศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรมากขึ้น

1.6.2 ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงกิจกรรมการผลิต และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ในหน่วยงานของศูนย์ขยายพันธุ์พืช ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์

1.7 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

กรอบแนวความคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ได้ใช้แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์การส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มแปลงขยายพันธุ์ และความต้องการของเกษตรกรที่มีต่อการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ด้วลิสง โดยแยกการส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

- (1) ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์
- (2) วิธีการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าหน้าที่ศูนย์แปลงขยายพันธุ์
- (3) การรับบริการบริการและสนับสนุนการผลิต
- (4) การฝึกอบรมวิทยากรเมล็ดพันธุ์

เพื่อดำเนินการวิจัยตัวแปรที่เกี่ยวข้องดังกล่าว กับลักษณะพื้นฐานบางประการทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยผลการศึกษาจะนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชของศูนย์ขยายพันธุ์พืช ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรต่อไป

กรอบความคิดในการวิจัย

